

SIRJE JA HARALD. SÜLT JA SÕLEKE

PILLE-RIIN PURJE

Tiit Palu, „Raimonds“. Lavastaja: **Tiit Palu**. Lava: **Silver Vahtre**. Kostüümid: **Silver Vahtre** ja **Ester Kasenurm**. Valgus: **Margus Vaigur**. Lauluõpetaja: **Toomas Voll**. Kontsertmeister: **Evald Raidma**. Muusikajuht: **Feliks Kütt**. Lavastuses kõlavad **Raimonds Paulsi** laulud. Osades: **Liis Laigna, Karin Tammaru, Lii Tedre, Kaili Närep, Ireen Kennik, Triin Lepik, Tambet Seling, Lauri Kink, Ahti Puudersell, Enn Keerd, Jüri Vlassov, Veljo Reinik** ja **Indrek Taalmaa**. Esietendus 7. III 2009 Endla teatri suures saalis. Nähtud etendused: 25. IV ja 9. V 2009.

Urmas Vadi, „Ballettmeister“. Lavastaja, muusika- ja lavakujundaja: **Andres Noormets**. Kostüüm ja animatsioon: **Girilin Bassovskaja**, tehniline abi: **Urmas Jõemees**. Tantsuõpetaja: **Kati Põldots**. Valguskujundaja: **Karmen Tellisaar**. Osades: **Ago Anderson, Indrek Taalmaa, Sten Karpov, Priit Loog, Jaanus Mehkas, Triin Lepik, Tambet Seling, Liis Laigna** ja **Kaili Viidas**. Esietendus 30. IV 2009 Endla teatri Küünis. Nähtud etendused: 30. IV ja 4. VII 2009.

Käsitlen kaht Endla teatri isiksuslikku lavastust samas kirjatükis, püüdmata neid vägisi kokku põimida. Ometi on aimatav „Raimondsi“ ja „Ballettmeisteri“ hingesugulus: mõlemad jälgivad eestlase saatust ajakeerises, kummagi lavaloo

keskmes nn väike inimene, keda vaadeldakse absurdiinimesena. Sarnane on ka lavastuste tonaalsus: domineerib vaimukas iroonia ja võllahuumor, ent allhoovusena välgatab tundlikum ängivõimalus. Hetked, mil vabastavat distantsi loov naer iseene ja oma rahva üle kriipivana kurku kinni jääb, vääristavad lavastusi. Eks sõltu koomika ja traagika, nukruse ja rõõmu vaekaalud ka vaataja hingelaadist.

„Ja öösel, kui tähed on laulmas...“

Mida aeg edasi, seda enam tekib kiusatus lüüa Tiit Palu lavastused kahte lehte. Ühed, nii-öelda *well-made-play* d, oleksid nagu repertuaariteatri pealavastaja Palu kohusetundlikud või kohustuslikud, ontlikuvõitu tööd, millest lavastaja isepäisemat isiksust kuigivõrd ei kiirga; lähiajast näiteks Doug Wrighti „Ma olen iseenda naine“ ja Frederick Knotti „Pimedusega löödud“. Teise rubriiki kuulub poleemilisemat vastuvõttu pälviv, teravalt isikupärane, žanripiire hägustav, improvisatoorne ja õrritav Palu teater, kus lavastaja on ka autori või dramatiseerija positsioonis. Selle laadi musternäide on „Raimonds“. Ent jäiga liigendusega jään häтта, kuna Palu loomingus kohtab ka põnevaid piiripealseid nähtusi, näiteks Gogoli „Revidendi“ tõlgendus.

Muusikaline lavastus „Raimonds“ asetub ainuüksi pealkirja tõttu kõrvuti

„Raimonds”. Paulsi populaarsete laulude loetelu on võti, mis keerab mängu lukust lahti. Tambet Seling, Liis Laigna ja Evald Raidma.

Raimond Valgre lauludest inspireeritud seisundilavastusega „Raimund” (2003). Levilaule kaasati aktiivselt Mati Undi romaanil „Mõrv hotellis” põhinevasse lavastusse „Mis värvi on vabadus” (2005). Kaudsemalt passivad ligidusse ka August Gailiti teosel põhinev „Ekke Moor” (2002) ja Friedebert Tuglase loomingust tõukuv „Väike Illimar” (2006).

Mälupildis püsib „Raimund” ebalevam ja staatilisem, põhjuseks ooteruumi-lavastuse hõredam meeleolu, konarlikumad otsingud, ilmselt ka vaatajate isiklikum suhtumine Valgre lauludesse. Egas lätlase Raimonds Paulsi estraadilaulud, minuealisele enamikus küll tuntud, sedamoodi südameni ikka ei tungi kui Valgre, mistap hoopis õdusam neid muigamisi kuulata. Ehkki

Pauls kui nähtus „Raimondsisse” otsest justkui ei puutugi (nagu ka Valgre „Raimundisse”), kuigi ta viibib lausa füüsiliselt kohal – laval musitseeriva valges ülikonnas šiki hallipäise kontsertmeistri Evald Raidma kehastuses, kelle sarnasus Raimondsiga on märkimisväärne.

Silver Vahtre lakooniline kujundus koos Margus Vaiguri valgusega loob taas kord fantaasiat vallandava mänguruumi. Drapeeritud punase eesriide muudab valgus vahel halliks või pruuniks kodumaa sügistroostituseks. Keset suurt lava irdunud trepp, otsekui lennukile viiv trapp, üks külg punane, astmed kui estraadlikul areenil süttimas ja siramas; kui trepp pöördub küljetsi, saab temast laeva reeling, aimusena ka rong. Valgu-

sega luuakse inimsillette ja puuoksi, visandatakse nii pidetuid kui ka deklaratiivseid kujutisi. Ratastel sõitvad toolid loovad taas hetkiti ooteruumi illusioonitust, võimaldavad mängruumi hõlpsasti muuta; liiguvad ka lauad ja uksega sein. Koomilis-räige searümp on siia lavale rännanud lavastuse „Mis värvi on vabadus“ kõledast hotellikarkassist.

Paulsi populaarsete laulude loetelu on võti, mis keerab mängu lukust lahti: kaksteist tegelast tulevad riburada pidi eeslavale madalukese mikrofoni juurde, kõik sätivad end ebamugavasse asendisse, et lausuda mikrofoni sisse püüdlilik laulusoov. Muhe eelhäälestus pakub äratundmislusti igale, kes minutiksiki Vikerraadio telefonisoovikontserdi lainele sattunud.

Ent Paulsi lauludega pikituna pajatatakse lavalt hoopis Raimonds Paulsi-ga samal päeval (12. jaanuar 1936) sündinud eesti naise Sirje elulugu, mis annab lavastusele konkreetsema struktuuri. Teadagi, milliseid tuulte ja tormide tunde saatulik sünniaasta kaasa toonud. Seejuures parodeeritakse praegust elulugude vohamist. Viidatakse mälu ja mälestuste subjektiivsusele, suhtelisusele, kaootilisusele. Ühelt poolt peetakse lavalt nooremale publikule harivaid miniloenguid omaaegsetest nähtustest. Näiteks defineeritakse, mis on ühiskorter – koos kellakapis kahemõtteliselt „koputava“ mutikesega (Kaili Närep). Või seletatakse lahti mõiste „kirjanduslik kohus“. Või kuis vanasti seisti öö läbi järjekorras, et osta raamatuid. Siin-seal vassitakse ulakalt töökadega; näiteks kuulutatakse televiisorist näidatav „Hamlet“ Viktor Kingissepa nimelise Tööpunalipu ordeniga Tallinna Riikliku Akadeemilise Draamateatri (see kõlab uhkelt!) lavastuseks, ehkki tollal mängiti Panso kuulsat „Hamletit“ hoopis Noorsooteatris, mida tegijad suurepäraselt teavad. Vihuti moonutused teevad valvsaks omaenda mälupeetuste suhtes.

Üks vastakama meeleoluga stseene on koju naasnud küüditatu Sirje aktiivne ankeetküsitlemine küüditamise teemadel: „ülekuulajate“ pikk ablas rivi ooteruumi toolidel ja Sirje üksipäini nende vastas, teda tabamas küsimuste laviini absurdus, ebaterve uudishimu, reibas pealiskaudsus... Mõjub kui Karusoo teatri parafraas ja kõverpeegel?!

„Raimondsit“ esitab kuraditosinast näitlejast koosnev mängulustlik ansambel, kuhu sulanduvad ladusalt erinevate põlvkondade näitlejad ja realiseerivad rõõmuga oma suuremaid või väiksemaid rollišansse ja -šarže. Stiilipuhta groteskinärviga jääb meelde Lii Tedre, olgu siis jaluli toolile roniva rahvaülikooli lektori etteastes või kentsakalt kannelt plõnniva vanaemana.

Liis Laigna Sirje osas oleks justkui peategelane, samas ajakaoses lahustuja, pigem objekt kui subjekt. Sirje kumeda-häälsed laulusoolod, mis esitatud kogu lavastust läbiva võõritava mikrofoni-võimendusega, avavad jõulist sisemist igatsust, lootust, dissonantse. Tosina osalise puhul ongi laulunumbrid ning näitlemine mõnevõrra erinevad, kõnekad mõlemad. Palu kasutab tulemuslikult sama võtet mis lavastustes „Raimund“ ja „Mis värvi on vabadus“ – asetab muretud levilaulud ootamatusse konteksti, mistõttu laulutekst muutub drastiliseks, sõnum kummaliseks või suisa valusaks. Näiteks laulab Sirje vanaisa surmastseenis Jüri Vlassov „Kord rõõmu südames ma kandsin...“, ise astudes helendavate astmetega trepist üles. Iga sammuga jääb selja taha sünge pimedus, „kuid ei saa surra laul...“. Vanaisa surm kui Sirje lapsepõlve lõpp, terve ajajärgu kadu. Ligilähedase mõjuga hetk oli Vlassovil ka lavastuses „Mis värvi on vabadus“, kus laul „Teel koju“ mõjus surmajärgse pihtimusena.

Jahmatav metamorfoos sünnib lauluga „Rumal süda on sul sees...“ keset küüditamise teemat. Veljo Reiniku küü-

„Raimonds”. Oskari ja Erika (Lauri Kink ja Karin Tammaru) ärevalt sosistav pääsetee otsimise dialoog Tammsaare romaanist „Ma armastasin sakslast” saab küüditamise eel uudse tähendusrikkuse. Taga: Liis Laigna, Jüri Vlassov ja Lii Tedre.

nilise lavanaeratusega esitus mõjub ohustavalt, kuna tema rolliks on ankeedipuhutusest lähtuv libekohaneja, hiljem kannab just see vennike revääril sinimustvalget lipumärki. Või elegantselt pilav „Merevaik” kesk 1950. aastate tööstusdemagoogiat, mida Lauri Kink naistelemmikust keevitaja rollis laulab groteskse „dä-dä-täu-pläu” refrääniga, saraküünlaid õõtsutava neidude ansambli solistina! Mitu lüürilisema tooniga laulu on usaldatud Tambet Selingule (ka duetis Liis Laigna ja Karin Tammaruga), kes esitab neid diskreetse sarmiga. Kontrastiks mängib Seling paa-dunud joodikut, kes naljaka ja õndsana vurab ringi ratastega toolil lösutades-kõhutades. Lauri Kink ja Tambet Seling on näitlejad, kelle arengut seirates olen

viimasel ajal mõelnud, et Ants Lauteri nimelise preemia žürii on lähtunud eelkõige lavaka aastakäikudest, aga...

Lustakate etüüdikestena vilksatab kultuurilooliste tüüpide galerii: Jüri Vlassov piibuga (!) Juhan Smuulina, Enn Keerd laia naeruga reisumehe Vol-demar Pansona, Tambet Seling lõtvade tuuleveskitiibadena käsi laperdava Mati Undina, kelle „Võlga” kirjanduslik kohus lahkab (Seling oli veidi justkui Undi *alter ego* ka lavastuses „Mis värvi on vabadus”). Seda laadi knihvide äratundev vastuvõtt sõltub publiku vanusest ja mälust, saali meelelaadist. Nägin kaht erinevate reageeringute ja varieeruvate naerukohtadega etendust, 25. aprilli publik oli terasem nüansse ja nükkeid vastu võtma, 9. mai publik korjas

üles pigem ootuspärasema laheda koomuski, võõrastades kentsakat ängisegust eneseirooniat, mis lähtus ühe eestlase eluloost – eks see olegi meelega vastakas, võibki tekitada ebamugavust.

Vahva ja leidlik on kirjanduslike tsiitaatide pillutamine. Oskari ja Erika (Lauri Kink ja Karin Tammaru) ärevalt sositav pääsetee otsimise dialoog Tammsaare romaanist „Ma armastasin sakslast“ saab küüditamise eel uudse tähendusrikkuse. Hiljem arutlevad kultuursed neiud, mootorimähkijad, „Tõe ja õiguse“ III osa töölisarhitektuuri kirjelduse üle... Iseäranis kõneka ajastu teisene-mise märgina lõikab fragment Juhan

Smuuli „Poeemist Stalinile“: kolm inim-siluetti taamal treppidel deklaratiivseid poose võtmas, lugemas mikrofoni värsse elektrist, mida illustreerivad ja summutavad kraaksatused, ammumised, kimedad häälightsused...

Sirje lavaelu algab Samuel Becketti „Hingetõmbe“ esitamisega, mis koosneb hingamist ja kiledat kiljatust või kraaksatavat karjet kokkusulatavast üürikesest viivust. Ette kantud poolkoomiliselt, nimme kobamisi, saab „Hingetõmme“ lavastusele tagasi mõeldes eksistentsiaalse üldistusjõu, meenutades muide filmi „Inimene, keda polnud“ finaali.

„Raimonds“.
Indrek Taalmaa
osalahenduses
võib aimata
mu(i)gavat
intelligentset
enese-paroodiat.
Kas mitte ka
nõtket viibet
„Talendijahi“
telesaatejuhi
rollile.

Olen seni maininud tosinat tegelast. Ent laval liigub ja lehvitab veel kolmeteistkümnes persoon – ruudulises ülikonnas kikilipsuga Toivo, ajavälise konferansjee fassongi tegelinski, keda kehastab Indrek Taalmaa. Toivo käivitat Sirje eluloo, „lavastab” nagu muuseas Becketti „Hingetõmbe”, viskab näitetrupiga lahedat nalja ja läheb peagi oma teed, lubades korra veel tagasi tulla. Ise kuulutab muigega, et tema tegelaskuju enam edasi ei arene... Võiks arvata, et vahepeal põikab Toivo veel paari-kolme üritust juhtima! Kuni jõuabki tagasi teises vaatuses, kui süngemad ajad läbi ja Eesti kodudesse saabunud Soome TV ajastu, – jõuabki, et ette kanda lavastuse lausnaljakaim intermeedium, soome reklaamfilmi paroodia. Küllap on seda sättides mõeldud ka Pärnus puhkavatele soomlastele...! Taalmaa laulda jääb üks Paulsi hitte „Miljon helepunast roosi”, nii soomekeelset kui ka emakeelset teksti vallatult varieerides – minu mälus kumiseb see laul venekeelsena Alla Pugatšova esituses.

Indrek Taalmaa osalahenduses võib aimata mu(i)gavat intelligentset enese-paroodiat. Kas mitte ka nõtket viibet „Talendijahi” telesaatejuhi rollile, Taalmaa pruugib kogemata või meelega talles saates iseloomulikku lahketa fraasi „Väga kena!”. Avaramalt lisab tegelane Toivo ühe ekstra distantsitasandi, nüüdismentaliteedi.

Üks oluline refrään-nähtus läbib lavastust veel: eesti rahvusroog sült. Taldrikul värelev ümar süldikuhi (25. aprillil eriti uhkelt kõrguv) kantakse aeg-ajalt lauale, seejuures kordub lapselik-imetlev kaarjas žest, otsekui oleks päike tõusnud. Süldiga seostub koolitüdruku Sirje kirjand, kus ta unistab, et saaks olla kodumaale sama kasulik kui siga, kellest viimaks tehakse sülti... Õõvastuseni süüdimatu ohvrilooma-unelm, millega Sirje võidab kirjandivõistluse, on iseloomulik näide „Raimonsi” rahvuslikust

võllahuumorist. Kui suuremad elutorimid möödavad, õpetab Sirje koos teiste elurõõmsate naispensionäridega süldikeetmist. Eesti mehed aga silkavad iga natukese aja tagant kohale, igapähele isiklik viinapudel ootevalmilt peos; kui naised lausuvad „vara veel”, kepsutavad mehikesed kuulekalt minema, et peagi taas lootusrikkalt saabuda...

„Raimonsi” lõpetabki ehe süldisõmine laval, süldi ja äädika isuäratav lõhn kandub saali, paneb neelatama. Ent Karin Tammaru laulab üksinda ülal sillal: „Ja öösel, kui tähed on laulmas... Kui ristid on puud õnne haul...” Ei süldipidulistel ole mahti tähtede ööaimuse sõnumit kuulutada ega tuju möödaniku mäletada. Samas järgneb reibas lisapala „Mees parimais aastais”. Nii lõpeb „Raimonsi” pretensioonitu optimismiga, otsekui meelde tuletades, et ei maksa ennast ülearu tõsiselt võtta.

Kuidas karastus Sõleke

Andres Noormets on kujunenud üheks otsingulisema ja leidlikuma käekirjaga lavastajaks. Endla teatril on temaga vedanud. Raadioteatri toimetajana pean varjamatu uhkusega nentima, et Noormetsa kuuldemängulavastused, tema auditiivsed mängud on toetanud ja avardanud ka mänguvahendeid nähtavas teatris. Ja vastupidi.

Sõitsime liinibussiga Tallinnast Pärnusse „Ballettmeisteri” esietendusele koos kolleeg Külli Tüliga, kes olnud Andres Noormetsa senise nelja kuuldemängulavastuse helirežissöör, hetkel on neil käsil viies ühistöö. Urmas Vadi filmistsenaariumi üks variante oli meil kaasas, lugesin seda bussis Küllile vaikselt ette. Jõudsime umbes poole peale, tekst oli 71 lehekülge pikk. Nii elustus meie kujutluses tasahaaval see pöörane, eht-vadilik pseudoajalooline põnevuslugu pahaaimamatust tuletõrjajast ja vasaraheitjast Erikust, kelle õlule langeb saatusliku juhuse tahtel eluohtlik õilis

„Ballettmeister“. Kirevaid sündmusi vahendab Kaili Viidase ja Liis Laigna konspiratiivne tandem.

missioon vabastada president Päts Kaasani vaimuhaiglast ja päästa Eesti Vabariik. Selleks tuleb Erikul muunduda Vanemuise ballettmeistriks Harald Võormanniks ja juhtida oma kolmest alluvast moodustuvat tantsutruppi Sõleke.

„Ballettmeisteri“ esietendus langes ligineva tantsupeo aega. Kui lavastust uuesti vaatasin, peetigi Tallinnas parajagu seda päris tantsupidu. Tõik, mis lisas sürrealistlikku vürtsi.

Aga ei me osanud seal Pärnu bussis kujutleda, kuidas teatris ette kanda Vadi stsenaariumi tulvil nägelikke ja külluslikke autoritekste, mis midagi enamat kui remargid. Lavastus algas justkui meie bussisõidu sujuv jätk. Noormets usaldas julgelt loo jutustamise võtet, lastes kirevaid sündmusi vahendada kahel noorel naisnäitlejal, Liis Laigna ja

Kaili Viidase konspiratiivsel tandemil, kes jagasid õhinal autoriteksti, võtsid teineteiselt hasardiga repliike üle. Peale selle liikusid mõlemad hea koomika- ja absurditajuga mitmes kõrvalosas: Meister ja Õmbleja, vaimuhaigla Arst ja Õde, baleriinid jt.

Jutustav stiil, mis huvitavalt haakub ka Palu teatriga, tahab esialgu harjumist, publiku ebalust on saalis ka tunda, kuni mäng pikkamisi käivitub ja muutub järjest hoogsamaks. Seejuures ei langeta padukoomikasse, hoitakse imelikku pienevust. Noormets on Vadi filmiliku tekstiga osavalt ümber käinud, mõnes kohas autoriteksti minavormi pannud.

Tähelepanu köidab „Ballettmeisteri“ tinglik vorm. Minimalistlik kujundus (Andres Noormets) valge liikuva eesriide taga, mis meenutab nii kardinat,

„Ballettmeister“. Täpne on Ago Andersoni lavaelu pinev surmtõsidus, kohmetus ja kohmakus: paratamatult koomiline, ent mitte jantlik.

ekraani kui ka haiglaseinu. Ühel pool suur laud, laua sees luugid „põranda alla minekuks“. Teises küljes puust lavapodium, mis muundub kord rongivaguniks, kord tantsulavaks. Meeleolu teiseneb ka valgusega (valguskujundaja Karmen Tellisaar). Esmavaatamisel pakkus suurema üllatuse Girlin Bassovskaja minimalistlik vaimukas animatsioon väikesel ekraaniruudul lava kohal. Teisel vaatamisel ammendus pildirida kärmemini, aga on ikkagi originaalne, haakub rebitud ajakaosega, võimendab absurdimaigulist distantseeritust ning filmilikku panoraamsust. Rekviziite on ehedamaid ja tinglikumaid: õmblusmasin ja õunad, nii ehtsad kui ka kujuteldavad relvad. Naturalistlikku pauku ei kuule kordagi, hääletud lasud on mõjuvamad, eesti ajaloo kontekstis

kõnekad. Lugu Moskva poisikesest etendatakse staatilise nukuga, ent kui see nukuteaterliku naishäälega rääkinud poiss maha lastakse, saab mõtetust surmast puudutav sündmus. Iseäranis vaimukalt kasutatakse varjuteatri mängu.

Napis karges tinglikkuses pääseb näitleja mõjule lähiplaanis. Peategelaseks on Ago Andersoni Erik/Harald, introvertne eesti mees, kes alustab oma rolli staadionil vasaraheitaks keskendudes pinevalt pöidlaid keerutades ning lõpetab vinges rahvatantsutuhinas. Suutlikkust mängida loetavaks, suurde plaani, näiliselt passiivse inimese intensiivne siseelu tõestas Anderson juba Martin Alguse ja Andres Noormetsa „Janus“. „Ballettmeister“ on sellest kõrgem pilotaaz. Täpne on Andersoni lava-

elu pinev surmtõsidus, kohmetus ja kohmakus: paratamatult koomiline, ent mitte jantlik. Läbimõeldud ja selgelt teostatud on Eriku eneseteadvuse vaikne, aga järjekindel kasv, pöördumatu sisseelamine ballettmeister Haraldi elurulli, tantsudes puhkev bravuur, artistlik uljus ja kummaline sarm, milles välgatab viimaks midagi pahaendelist: justkui troll, Vanapagan või Kalevipoeg.

Sama pinevalt ja napilt välगतava kuratlikkuse helgiga sekundeerivad Haraldi saatusekaaslaste triona Sten Karpov (Kasper), Priit Loog (Joonas) ja Jaanus Mehikas (Bruno). Nad valdavad naerläbi-pisarate-hetki, millest üks mõjuvaimaid on puhkehetke stseen pärast poisikesse hukkumist, mis päädib nagu muuseas pillatud sõnapaariga „kirgiis komanderingus“. See on Moskvas üdini kohatu anekdoodi puánt, milles peegeldub eestlase saatus, luhtuma määratud lootus pääseda puutumatusena suurrahvaste võõrast sõjast. Moskva stseenides näeb teravmeelseid lahendusi, näiteks kogemata tekkinud rahvatantsusamme Punasel väljakul promeneerides...

Pastelses stiilis esineb Triin Lepik. Nomenklatuurdaam Jelisaveta Filipovna, kes Haraldisse armub, on mängitud vähimagi fuuria-stambita, ent vajaka jääb absurdikirmest. Tambet Seling eristab nappide nüanssidega kaks rolli: Pätsi „kabinetikaaslase“ tsaar Nikolai ning juhmi sõjaväelase Boriss Jerofjevi. Vaimuhaigla stseenides aimub midagi bulgakovlikku, mis õigupoolest algab juba varem, Meistri nimetamisest – sama assotsiatsioon tekkis ka Vadi „Georgi“ vaadates.

Stiilsuse plusspunktid pälvib lavastus vene mahlakate vandesõnade rafineeritud eksponeerimise eest. Ehkki ma pole lavaropendamise suhtes peps, kipuvad vägisõnad ka eriilmelistes eesti algupärandites kõlama ühtmoodi lame-dalt, stiilist hälbides, eesmärgina omaette. Laval aga toimivad õhku jäävad ja

allaneelatud silbid sama puhtalt kui kujuteldavad lasudki.

Muljet avaldav ongi lavastuse pingestatus, kui tahes jabura ja jantliku pealispinna all on ikka varuks ohutune, ärevus, eelaimus, saatuslikkus. Seda pinget mõistab targasti hoida Indrek Taalmaa Presidendi rollis, ühtaegu väärrika ja kavala vana Pätsina. Me kuuleme, kuis ragisevad ta hammaste all rahustitabletid; aga aimame ka Presidendi varjatuid mõtteid, kui ta Sõlekese päästekvarteti Tahkuranna rahvariiete „koodi“ veerib ja oma ajaloolise otsuse teeb... See „koodide“ peitmine täiesti „kooditutesse“ Tahkuranna rahvariie-tesse on üks teksti vaimukamaid nükeid. Muu hulgas meenub tähendusrikkana seegi, et rahvariide kui triipkoodi kujundile viitas Noormetsa lavastus „Kauka jumal“.

Võimu ja vaimu teemat käsitleb „Ballettmeister“ paradoksaalselt ja illusioonivabalt. Lavastuses võimendab võimuliini seegi, et erinevate võimurite sõnu lausub lindilt ikka toosama Indrek Taalmaa, küll hääleregistreid varieerides, ent ometi äratuntavalt. Ka stseen, kus Haraldiga kõneleb tema Jehoova, on lahendatud nõnda, et siingi võib aimata võimumanipulatsiooni, kergeuskliku artisti ümber sõrme keeramist. Vaimukaks kujuneb varjuteater: Harald kardina taga Kindraliga malbet valssi keerutamas, kongus ninaga Kindral kasvab aiva pikemaks, tema heldet tunnustust pälviv artist aga kahaneb üha päkapikumaks... Sõlekese ballettmeistrile jääb illusioon, et tema loob vastupanuliikumist ja tantsivat revolutsiooni, aga algab hoopis viiskümmend aastat tantsu võõra pilli järgi. Samas pole seegi nii ühene, sest üks olnud tants eestlase ellujäämise osa.

Igatahes mõjub finaali vägev tantsupidu pööraselt eneseiroonilisena. Nelja mehe põhjalikus tantsus (tantsuõpetaja Kati Põldots on teinud head tööd, tantsi-

„Ballettmeister”. Sama pinevalt ja napilt välgatava kuratlikkuse helgiga sekundeerivad Haraldi (Ago Anderson) saatusekaaslaste triona Priit Loog (Joonas), Jaanus Mehikas (Bruno) ja Sten Karpov (Kasper).
Ants Liiguse fotod

vad draamanäitlejad on tõsise hoole ja innuga ametis!) peegeldub terve tantsupidu nagu veetilgas meri – mis muutub omakorda kujundiks, et nii väikese ja haavatavana paistabki meie rahvas Moskva Kindrali vaatepunktist... Lisaks Eesti NSV ning taas tärkava Eesti Vabariigi olemust kujutav pannoo, lava kohal kasvavas tempos vahelduv pildiriida-karussell. Ja lõpuks meestetantsude iseeneslik absurdsete liigutuste kaskaad, milles väljendub rahvuslik rivaaliteet, ärapanemine, naabri klohmimine, krooniline suutmatus ühte hoida... Ilmekas on moment, kui Sten Karpov keset rahvatantsumaratoni korraks publikusse kiikab ja pead vangutab, et ei mina jõua enam äsada... Ja siis vihub edasi!

Kergelt, otsekui kogemata on Urmas Vadi jälle suutnud üldistada eestlaseks

olemise taaka ja lusti ning Andres Noor-metsa lavastus seda olemuslikkust tabanud ja omad vindid peale keeranud.

Vastupanuliikumise sõlekesi teatri-publikule ei müüdnud. Pärast „Raimondsi” etendust pakuti puhvetis sülti küll. Inimvaimule annab pidet Endla lavastuste eluterve (rahvuslik) eneseiroonia, mis targu tasakaalustab meie lihtsustatud maailmapiltides vohama kippuvat primitiivset pateetikat.